
glazbene teme

Izvorni znanstveni rad

UDK 78 : 091 : 811.163.42 : 811.124 "14" - "17"

Primljeno 2014-02-19

Prihvaćeno za tisak 2014-09-05

IZ STARIJE GLAZBENE KAJKAVSKE BAŠTINE

*Bernarda Lokner - Tea Kulaš - Vedran Lesar - Julija Novosel -
Daniela Perković, Zagreb*

Sažetak

U sedam poglavlja pruža se pogled u slabo poznate ili dosad neuočene notne zapise starije glazbene kajkavske baštine. Kao svojevrsni historiografski uvod u problematiku, na početku su izvatci iz dviju svojedobno pionirskih studija hrvatske glazbene kajkaviane Franje Ksavera Kuhača i Ladislava Šabana. Sljedećih pet poglavlja seminarski su radovi studenata muzikologije Muzičke akademije u Zagrebu. Polazeći od transkripcije i analize pojedinih rukopisa i tiskovina, kao što su udžbenik Fundamentum cantus gregoriani (1760.) Mihalja Šiloboda Bolšića, Antifonarij MR 10 zagrebačkoga biskupa Oswalda Thuza (kraj 15. st.), Varaždinska pjesmarica I. (kraj 18. st.), molitvenik Popevke pod szv. massum (1785.) i pjesmarica Philomela sacra (1796.) Jurja Lehpamera, pokazuje se da spomenuti glazbeni notni zapisi nadilaze isključivo muzikološke interese. Ti slabo poznati izvori obogaćuju spoznaje o raznim aspektima starije kulture kajkavskoga kraja.

Ključne riječi: starija glazba (15. - 18. st.); kajkavski i latinski jezik; rukopisi, tiskovine

Riječ na početku*Ennio Stipčević, Zagreb*

Pod zajedničkim naslovom *Iz starije glazbene kajkavske baštine* na ovome mjestu skupljeni su seminarski radovi studenata 2. godine muzikologije na kolegiju *Hrvatska glazba baroka*, što sam ga održao u zimskom semestru akademske godine 2013./2014. na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Tu su se studenti susreli sa slabo poznatim i nekim dosad neuočenim notnim zapisima. Na samom početku objavljujemo izvatke iz dva glazbenohistoriografska priloga, jednoga Franje Kuhača i drugoga Ladislava Šabana, priloga koji su, baš kao i glazbeni izvori na koje referiraju, s vremenom utonuli u zaborav. Zbog toga ih se ovdje i prisjećamo.

Studentski seminarski radovi pokazuju, nadam se, da starija glazbene kajkavska baština zavređuje zanimanje šire kulturne javnosti. Transkripcije notnih primjera nadgledao je student demonstrator Tomislav Bužić, na čemu mu dugujem iskrenu zahvalnost.

1. Glazba iz Kuhačeve zbirke

“Ova je pjesma uzeta – kao i sljedeće tri – iz male njeke sbirke, koja je svojina priesvietloga gosp. Ivana Kukuljevića. Stari ovaj rukopis ne ima naslovnoga lista, niti je igdje naznačena kakva godina, niti ima prijašnjega vlasnika; nu mislim, da ju je prije jedno 300 godina pisao redovnik paulinac. To slutim iz toga, jer je u početku sbirke nekoliko latinskih liturgičkih napjeva, tako ‘Absolve Domine, Requiem aeternam, Circumdederunt me, Venite exultemus Domino, Quoniam Deus magnus, Quoniam ipsius, Hodie si vocum, Quadraginta annis, Michael prepositus i Libera me Domine.’

Nadalje ima nekoliko pjesama za novu godinu, božićnih i korizmenih u hrvatskom jeziku (ali bez kajda), napokon nekoliko svjetovnih hrvatskih pjesama, stranom narodnih, stranom umjetnih.

Vrst kajda, kojimi su napjevi pisani, i koje su ovdje i svakoj pjesmi u originalu dodane, bila je u petnaestom stoljeću u porabi. S toga dakako ne sledi, da i sbirka ova spada u XV. stoljeće, jer je jasno moguće, da je u nas ta vrst kajdopisa još tada u porabi bila, kad su ga drugi narodi već napustili.[...]

Nu ma i nebile narodne, to su ipak dosta zanimive, jer služe nam primjerom ukusa po gradovih, te ujedno dokazom, da su Hrvati i u onoj dobi imali svojih glasbotvoraca.”¹

[Kuhačeva bilješka uz napjev *Vazda će vieran biti*, op. cit., str. 188:]

“Stari ovaj naš pjesnik ne samo da je mnogo vode u tintu miešao, nego se je i vrlo slabo razumio u jahanje pegaza: zato se i slaže samo prva kitica sa melodijom, ostale pako ne.” [...]

¹ Kuhač, Franjo Ksaver: *Južno-slovenske narodne popievke. Ljubavne popievke iz stare dobe*, Zagreb, 1880., knj. 3/1, str. 184. U svoju veliku zbirku od ukupno 1600 folkornih napjeva Južnih Slavena, u svesku naslovljenom *Ljubavne popievke iz stare dobe*, Kuhač je uvrstio, između ostaloga, četiri kajkavska napjeva, koja on datira u 16. stoljeće (vjerojatnije potječu s kraja 18. stoljeća), a prepisao ih je iz neke danas zagubljene Kukuljevićeve zbirke. Donosimo transkripciju nota i teksta tih napjeva, prema Kuhačevim prijepisima.

Paulinac i sestra mu

Transkripcija: Vedran Lesar

Ah, z bo - gom Pa - vel bra - tec moj, o tu - žni od - hod tvoj, se -
 stru tvo - ju o - sta - vljaš, v pu - šći - nu se spra - vljaš, pre - mi -
 sli kak tam živel_____ buš, gde hi - žu nit hra - nu i - mal - buš, zi -
 ma te bu - de tra - pila,_____ glad, že - dja mu - či - la.

Florila, draga sestrice,
 Ma tužna grlica,
 Pitaš, kak v škole živel bum,
 I skem me hranil bum?
 Karvan bu daval jestvinu,
 Zdenec pako vođu pitvinu,
 Ovak do smrti živeti
 Želim i vumreti.

Ah, bratec, jedino rodjeni,
 I Pavel ljubljeni,
 Znaj, da kamen bu postela,
 Telo tvoje slabila,
 Vuk, medved, ris i jeleni,
 Pozoj, gušćer, gad zeleni,
 Vsa moći budu ručali,
 Krv tvoju iskali.

Ah, pusti sestra predraga,
 Da vumrem za Boga,
 Odhajam v puščino,
 Ar ljubim tišinu.
 Spal bum vesel na kamenu,
 Križe rad nosil na ramenu,
 Kad tak Bogu mojemu
 Je drago višnjemu.

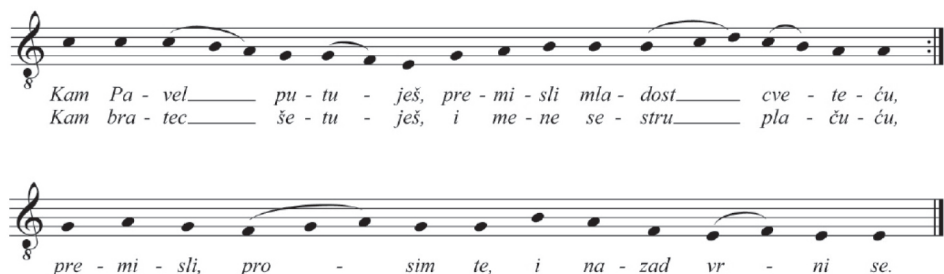
Ah, z bogom onda vre zadnić,
 Ter jošće bratević
 Kak tebe vrag i telo
 Bude skušavalo,
 Telo sreće sponašajuć,
 Koje bi se od mladosti
 Vžival do starosti.

Premišlaval jesem vsa zadosta,
 Nit našel sem kaj stalnoga
 Zvan Boga samoga,
 Zato v puščinu nut bežim,
 Da svetska ljubeć ne grešim,
 Ar kaj hasni sviet ljubiti,
 A nebo zgubiti.

Zbogom anda ma resida
 Florila sestrice,
 Ako me buš čula živeti,
 Naj se spozabiti,
 Iz Paula bratca tvojega,
 Tja do groba svojega,
 Živel budem vu samoći
 Zbog božje milošće.

Inačica

Transkripcija: Vedran Lesar

The musical notation consists of two staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). It contains a melody with various note values and rests, with lyrics written below. The second staff also has a treble clef and a key signature of one flat, continuing the melody and lyrics. The lyrics are in Croatian and relate to a story of a man named Pavel and his family.

Kam Pa - vel _____ pu - tu - ješ, pre - mi - sli mla - dost _____ cve - te - ću,
Kam bra - tec _____ še - tu - ješ, i me - ne se - stru _____ pla - ću - ću,
pre - mi - sli, pro - sim te, i na - zad vr - ni se.

Kam Pavel putuješ?
Premisli mladost cvetuću,
Kam bratec šetuješ,
I mene sestru plaćuću:
Premisli, prosim te,
I nazad vrni se!

Ah, nemrem sestrice,
Ke prem su tva lica
Vsa oblejana suzami,
Ke jako rane srdce mi,
Nemrem toga včiniti,
Nit se nazad vrnuti

Neg sveta ostavljam,
V pušćinu se spravljam,
Gde telo moje trapil bum,
Bogu mojemu služil bum,
V pušćine živeti.
Želim i vumreti.

Ah bratec ljubljani,
Jedino rodjeni,
Premisli, kak tam živel buš,
Glad, žedju trpel buš,
Ne bu tamo pitvine
Nit vugodne jestvine.

Naj se žalostiti,
Sestrica, zdvojiti,
Ar Bog mene po karvanu
Z kruhom v pušćine hranil bu;
Da' zdenec pitvinu
I korenje jestvinu.

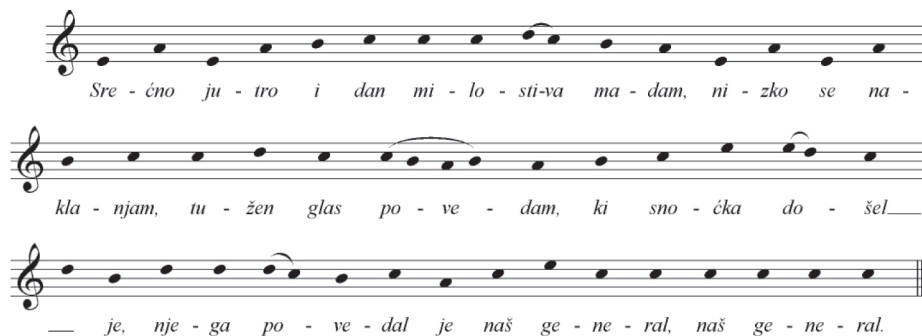
Kad drugač nemre biti,
Neg se je razestati,
Ali zbogom bratec moj,
Turoben bude obraz moj,
I srdce v žalosti
Bu plavalalo brez radosti.

Kad tebe videti
I stobum govoriti,
Nigdar ne budem mogla već,
Turoben bude srdca meč,
Da ne bum v žalosti
Imala radosti.

Ah, sini paulini,
Vi paulu v pušćini,
Veselo denes spevajte,
I vašeg otca poštujujte,
Ki v nebu kraljuje
I vam se raduje.

Vazda će vieran biti

Transkripcija: Daniela Perković

Srećno jutro i dan
Milostiva madam,
Nizko se naklanjam,
Tužen glas povedam,
Ki snočka došel je.
Njega povedal je
Naš general.

Order prijel je
Od cesarske volje,
Da se naj podiže,
I to kaj najbrže
Vu strane daleke
Nigdar neznane.

Soldati se spravljaju,
K putu pripravljađu,
Trubente tužen glas
Veselo čekaju,
Kam vse oružje
Gotovo držijii.

Soldat sem cesarski.
Zavezan sem vojski,
Soldati do volje
ljubavi ja tvoje,
Kaj cesar zapovi,
To ljubav ne dopusti.

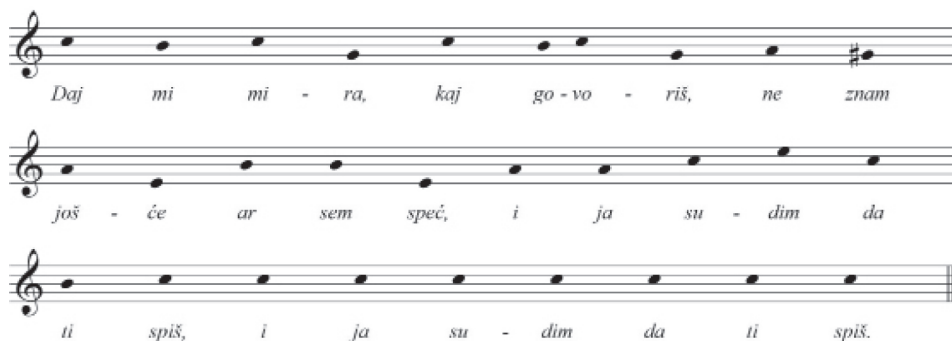
Kupido veli sam,
Prestani dalekom,
Da drugem darujem,
Iz srdca valtujem,
Ar v' boju ljubavi
Ne milujem krv prelejati.

Srećne sad prošćenje
Ja od tebe prosim.
Lice kušujući
Beli vrat obimljuć.
Ah moram te objeti,
Suzami polejati,
O tužni ja.

Neg te madam prosim,
Za ljubav ku nosim,
Ako se pripeti.
Daleko otiti,
Kudgoder hodil bum,
Tebe vendar ljubi! bum.

Sve mi ide na ruku

Transkripcija: Tea Kulaš

*Kaj se pušćaš gde te skrb ne,
Naj počinu čutenja,
Dobro je, ar ide vtek.*

*Ne bantuj me stanovito,
Kaj te ide, dam ti to,
Naj te nebu skrb za me.*

*Kada vidim iti z dalka
K meni dobrog človeka,
Velim: hodi bliže sim.*

*Kaj povedaš ti spačitel.
Nas je malo takoveh.
Po vsem svetu bil bi grad.*

*Kad je moja ljuta volja,
Podložna mi jesu vsa,
Vse mi ide na ruku.*

2. Glazba na vojničkom letku²

“Vladavina carice Marije Terezije (1740. – 1780.) poznata je zbog mnogih i često vrlo korjenitih promjena koje su izazivale brojne reforme, političke, socijalne, ekonomske, obrazovne, pa i vjersko-obredne. U tim je nastojanjima vrlo pažljivo razrađivala svaku pojedinost i nerijetko išla do u najdublje tančine.

Već odmah na početku svoje vladavine carica je najviše pažnje posvetila vojnoj reformi, ocijenivši pravilno da će joj u toku vladanja vojska biti i te kako potrebna. [...]

Nigdje do sada nisam naišao na podatak da bi Marija Terezija donosila i neke odredbe u vezi s misnim obredom za vojnike. Da ni taj dio uzgoja svojih vojnika

² Šaban, Ladislav: Misna popijevka carice Marije Terezije za vojnike u Hrvatskoj iz 1753. godine, *Sveta Cecilija*, LII, 1982, 1, str. 56-58. Šabanova je također transkripcija teksta i notnog zapisa.

carica nije propustila svjedoči jedan u Beču 1753. tiskani letak, koji je prilikom sređivanja muzikalija knjižnice franjevačkog samostana u Zagrebu (1981.) pro-nađen i sada zaveden pod signaturom R – A 5. Na tom je letku otisnut napjev koji ‘po zapovedi Presvetle Cesarice i Kraljice vojaki pod svetum mašom popevaju.’ [...] Tekst napjeva po svom sadržaju odmah odaje da je koncipiran s prosvjetitelj-skom namjerom uklapajući se namjenski posve u koncepcije racionalizma. [...] Ne znamo tko je autor glazbenog zapisa, ali mora se pretpostaviti da je poznao napjeve naše *Cithare*, kao i naše narodno pjevanje u Slavoniji. [...]“ (L. Šaban)

Transkripcija: Julija Novosel

Ja ve - ru - jem, ja se u - fam Bo - že! z ser - ca lju - bim te.
 Ker - šče - nik se i - me - nu - jem, vse ve - ru - jem i va - lu - jem
 Kaj ker - ščan - ska ve - ra - vu - či, da si nav - čil nju zna - ju - či.
 Vu toj Ve - ri, vu U - fa - nju i Lju - ba - vi ja - čim se.

1.

*Ja verujem, ja se ufam,
 Bože! z serca ljubim te.
 Kerščenik se imenujem,
 vse verujem i valujem,
 kaj kerščanska vera uči,
 da si (bi?) navčil nju, znajući.
 Vu toj Veri, vu Ufanju
 i Ljubavi jačim se.*

2.

*Ja verujem, ja se ufam,
 Bože! z serca ljubim te.
 Istina si, vkanit nećeš.
 vere vredno, kaj god rečeš:
 kajti vse je tebi znano,
 veruvat ti je ufano.
 Vu toj Veri, vu Ufanju
 i Ljubavi jačim se.*

3.

*Ja verujem (...)
 Vu božanstvu jedinoga,
 vu peršonah trojverstnoga
 Boga deržim te samoga,
 ar sam nimaš jednakoga.
 Vu toj Veri (...)*

4.

*Ja verujem (...)
 Verujem vu sina Boga,
 ki je z naručaja tvoga,
 na svet došel, človek postal,
 da ja sužen ne bi ostal.
 Vu toj Veri (...)*

<p>5.</p> <p><i>Ja verujem (...)</i>
<i>Istinitost tva valuje,</i>
<i>da pokornem raj daruje,</i>
<i>kojih suze grehe brišu</i>
<i>i med brane tvoje pišu.</i>
<i>Vu toj Veri (...)</i></p> <p>6.</p> <p><i>Ja verujem (...)</i>
<i>Tvu mogućnost spoznavajući,</i>
<i>obećanjem verujući,</i>
<i>da se ufam, razum vlečeš,</i>
<i>i vsa dobim, ka obečeš.</i>
<i>Vu toj Veri (...)</i></p> | <p>7.</p> <p><i>Ja verujem (...)</i>
<i>Bog moj! zverhu vseh te ljubim</i>
<i>koga zgubeč, vsa izgubim.</i>
<i>Želim vu vseh te ljubiti</i>
<i>i samomu prijet biti.</i>
<i>Vu toj Veri (...)</i></p> <p>8.</p> <p><i>Bože ljubim, tebe ljubim,</i>
<i>z vsega serca ljubim te.</i>
<i>Zato kad me već nestane,</i>
<i>truplo telo kad postane,</i>
<i>kada takaj počnem gniti</i>
<i>v sercu zrezano će biti:</i>
<i>Bože ljubim, tebe ljubim,</i>
<i>z vsega serca ljubim te.“</i></p> |
|---|--|

3. *Fundamentum cantus gregoriani*

Julija Novosel, Zagreb

*Fundamentum cantus gregoriani seu choralis. Pro captu tyronis discipuli, ex probatis authoribus collectum, et brevi, et facili dialogica methodo in lucem expositum opera ac studio A.R.D. Michaelis Sillobod, parochi in Martinszka Vesz, Zagrabiae, Typis Cajetan Francisci Härtl, Inclyti Croatiae Typography, 1760.. djelo je istaknutog kajkavskog književnika i prosvjetitelja Mihaela Šiloboda-Bolšića (1724.-1787.).³ Ovaj agilni crkveni djelatnik autor je prve aritmetike, objavljene na hrvatskom (kajkavskom) jeziku (*Arihtmetika Horvatszka*, 1758.), a *Fundamentum cantus gregoriani* najraniji je sačuvani tiskani udžbenik teorije glazbe u sjevernoj Hrvatskoj.*

Fundamentum je tiskan 1760. godine u Zagrebu, ali je nastao barem godinu dana ranije, o čemu nam svjedoči izvješće o provedenoj cenzuri iz 1759., a nalazi se na samom početku knjige. Bio je prvenstveno namijenjen glazbenom obrazovanju sjemeništara Zagrebačke katedrale, a može se pretpostaviti da je služio i isusovačkom sjemeništu. Iako je Šilobod-Bolšić pisao na kajkavskom dijalektu, ne treba čuditi činjenica da je *Fundamentum* pisan latinskim jezikom. Naime, nastava u Sjemeništu odvijala se isključivo na latinskom jeziku. Sam priručnik malenog je opsega, sastoji se od svega 44 stranice teksta s glazbenim primjerima, te 33 stranice notnog zapisa *Te Deuma*. Tekst je koncipiran u formi dijaloga učitelja i učenika te je podijeljen na šest dijaloga gdje svaki prezentira različiti sadržaj:

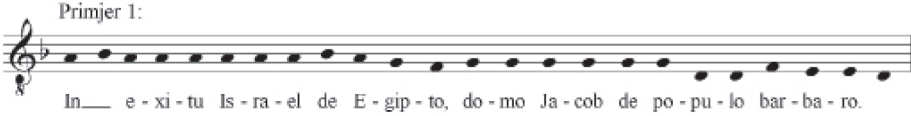
³ Jembrih, Alojzije: Četiri znamenita Samoborca, *Kaj*, XXX, 1997., 1, str. 5-16.

- Dijalog I: O izumitelju glazbe ili pjevanja
Dijalog II: O crtovlju, notama i ključevima
Dijalog III: O solmizaciji
Dijalog IV: O intervalima i konsonancama
Dijalog V: O savršenim i nesavršenim tonusima
Dijalog VI: O intonacijama

Fundamentum cantus gregoriani, iako prilično ograničen sadržajem, sadrži i posebnu zanimljivost, a to je inzistiranje na notnim primjerima kojima je isprekidat tekst. Prema mišljenju samog Šiloboda-Bolšića, oni su od neopisive važnosti za početnika u koralnom pjevanju. Notni primjeri pretežno su pisani romboidnom koralnom notacijom na crtovlju s četiri crte. Ovdje donosim transkripciju jednog takvog notnog primjera iz šestog dijaloga, *O intonacijama*. Radi se o početku psalma *In exitu Israel de Egipto* (*Na izlasku Izraela iz Egipta*, primjer 1): "Za njega obično kažu neki da je tuđ, ne zato što su ga donijeli tuđinci izvana, nego jer govori o boravku u tuđini izraelskog naroda, te se rijetko pjeva."⁴ Napjev je silabičnog karaktera, a malo ispod njega nalazi se i zagrebačka varijanta psalma (primjer 2): "A kako se isti psalam pjeva na zagrebačkom koru u Pashalnom tjednu, početak se ne nalazi u četvrtom nego, kako vidiš, u sedmom tonusu."⁵

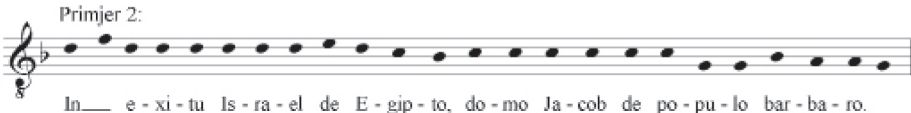
Transkripcija: Julija Novosel

Primjer 1:

In e - xi - tu Is - ra - el de E - gip - to, do - mo Ja - cob de po - pu - lo bar - ba - ro.

Primjer 2:

In e - xi - tu Is - ra - el de E - gip - to, do - mo Ja - cob de po - pu - lo bar - ba - ro.

Namjena priručnika zagrebačkim koralistima vidljiva je već iz samog naslova, a potom i po notnim primjerima, koji nam tek donekle daju uvid u tada pjevani repertoar. Naslov odmah upućuje na osnove gregorijanskog, odnosno koralnog pjevanja, sastavnog dijela specifičnog zagrebačkog obreda. Sam zagrebački obred zadržao se u praksi sve do 1788. godine kada ga Maksimilijan Vrhovac ukida i uvodi rimski, a promjene u glazbenoj praksi Kaptola većim su se dijelom odnosile na zamjenu pjevača iz redova klera svjetovnim koralistima koji su za obavljeni rad dobivali i plaću.

⁴ Knešaurek, Jelena: *Mihael Šilobod-Bolšić: Fundamentum cantus gregoriani seu choralis. Prijevod, transkripcija, opis i kontekst nastanka.*, Zagreb: Latina et graeca, 2000., str. 52.

⁵ *Ibid.*, str. 52.

4. Den je denes z veseljem

Vedran Lesar, Zagreb

Napjev *Den je denes z veseljem*, ili u latinskoj varijanti *Dies est letitiae*, srednjoeuropske je provenijencije. Tekst ovog srednjovjekovnog himna vjerojatno je spjevao sv. Beni, biskup u Meissenu (1010.-1106.). Napjev se proširio po širem podunavskom i srednjoeuropskom prostoru. O popularnosti napjeva zaključujemo na temelju nekoliko aspekata: napjev se javlja u brojnim pjesmaricama u originalu na latinskom, ali se pojavljuje i u prijevodima na vernakularne jezike; uz to, napjev se javlja i u katoličkim i protestantskim pjesmaricama. U nekim pjesmaricama je naveden samo tekst koji se izvodio *ad notam*, dok se u drugima uz tekst nalazi i notni zapis. Osim u kontekstu bogoslužja, napjev postaje popularan i u folklornom izričaju.

Na području Hrvatske, napjev je zabilježen u nekoliko pjesmarica i drugih knjiga koje obuhvaćaju crkvene napjeve. *Liber antiphonarius E. C. Zagrabien-sis* (MR 10) potječe iz 15. stoljeća, a nastao je za vrijeme biskupovanja Oswalda Thuza.⁶ U antifonaru je između ostalih napjeva zapisan i troglasni *Dies est letitiae* u latinskoj varijanti. Melodija koja se javlja u drugim pjesmaricama u kojima je napjev zapisan jednoglasno nalazi se u *cantusu* ovog troglasnog uglazbljenja. Jednoglasna melodija zabilježena je u više srednjoeuropskih kantuala i pjesmarica 16. i 17. stoljeća. Tom korpusu pripadaju i slovenske protestantske tiskovine, zatim rukopisna *Pavlinka pjesmarica* (1644.), *Cithara octochorda* (1701., 1723. i 1757.), te *Cantus Catholici* (1651.) u kojem je napjev zapisan na latinskom i mađarskom jeziku. Tekst napjeva *Dies est letitiae* s naznakom *ad notam* ostao je zabilježen u hrvatskom prijevodu i u dvosveščanoj pjesmarici Grgura Mekinića (1. sv. 1609.; 2. sv. 1611.).

Pavlinka pjesmarica dio je *Pavlinkog zbornika* iz 1644. godine.⁷ Sadrži 52 notirana napjeva od čega 46 s hrvatskim (kajkavskim) i 6 s latinskim tekstom. Uz notirane napjeve sadrži i samo tekstualne predloške s naznakom *ad notam*, ali i tekstove uz koje nema nikakvih uputa vezanih uz melodiju. Melodija napjeva *Den je denes z veseljem* (f. 105v) zapisana je jednostavnom, ritmički neutralnom notacijom u vrijednostima semibrevisa. Osim hrvatskog (kajkavskog) teksta navedena je i latinska varijanta.

⁶ Szigeti, Killán, 'Mehrsimmige Gesänge aus dem 15. Jahrhundert im Antiphonale des Oswald Thus', *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, IV, 1964, str. 107-117.

⁷ Kos, Koraljka: Napjevi Pavlinkog zbornika, u: Moguš, Milan – Županović, Lovro (ur.): *Pavlinki zbornik 1644, sv. 2: Transkripcija i komentari*, Zagreb: HAZU, 1991., str. 317-413; Ista: Hrvatski jezik i glazba u razdoblju baroka, s posebnim obzirom na Pavlinki zbornik, u: Klemenčič, Ivan (ur.), *Glasbeni barok na slovenskem in evropska glasba*, Ljubljana: SAZU, 1997., str. 157-169.

Zbornik *Cithara octochorda* najopsežniji je hrvatski tiskani zbornik napjeva na kajkavskom i latinskom jeziku.⁸ Doživio je tri izdanja, prva dva u Beču 1701. i 1723., te treće u Zagrebu 1757. godine. Možemo pratiti sitne razlike u napjevu *Den je denes z veselja* uspoređujući različita izdanja *Cithare octochorde*. Razlike se mogu uočiti i u latinskoj i u kajkavskoj verziji. Napjev je, kao i u *Pavlinskoj pjesmarici*, pisan ritmički neutralnom notacijom u vrijednostima semibrevisa.

U nastavku slijedi transkripcija dviju kajkavskih varijanti napjeva iz trećeg izdanja *Cithare octochorda*.⁹ Tekst, umjesto starokajkavskom grafijom kao u originalu, ovdje je u suvremenoj hrvatskoj grafiji.

Transkripcija: Vedran Lesar

Den je de - nes z_ve - se - lja, na kra - lje - vom zho - du: ar je de - nes i - ze - šlo
od či - ste Di - voj - ke, je - dno De - te pre - ču - dno, i pre - vi - še na - sla - dno v_svo - jem člo - ve - čan - stvu:
ko - je ne - pre - šti - ma - no, i kru - to ne - zgo - vor - no vu svo - jem Bo - žan - stvu.

Den je de - nes z_ve - se - lja, na kra - lje - vom zho - du:
ar je de - nes i - zeš - lo od či - ste Di - voj - ke,
je - dno De - te pre - ču - dno, i pre - vi - še na - sla - dno v_svo - jem člo - ve - čan - stvu:
ko - je ne - pre - šti - ma - no, i kru - to ne - zgo - vor - no vu svo - jem Bo - žan - stvu.

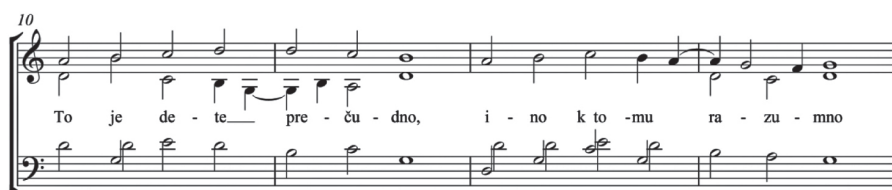
Napjev je u troglasju i na latinskom jeziku ostao sačuvan u antifonaru zagrebačkoga biskupa Oswalda Thuza (*Liber antiphonarius E. C. Zagrabienensis* MR 10) iz 15. stoljeća. U nastavku slijedi transkripcija napjeva, s podmetnutim kajkav-

⁸ Špralja, Izak: *Cithara octochorda, glazbeni zbornik zagrebačke crkve u 18. stoljeću* (Beč 1701. i 1723.; Zagreb 1757.), s posebnim osvrtom na glazbene oblike pokazatelje glazbenih razdoblja, Zagreb: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 1998.

⁹ Moguš, Milan – Županović, Lovro (ur.): *Cithara octochorda, sv. 2: Komentari i studije*, Zagreb: HAZU, 1998., str. 110-111.

skim tekstem preuzetim iz *Pavlinске pjesmarice*.¹⁰ Tekst donosim u suvremenoj hrvatskoj grafiji.

Den je denes z veseljem

¹⁰ Moguš, Milan – Županović, Lovro (ur.): *Pavlinски zbornik 1644, sv. 2: Transkripcija i komentari*, Zagreb: HAZU, 1991., str. 122-123. Za transkripciju troglasnog napjeva *Dies est laetitiae* iz Antifonara Oswalda Thuza usp. Szigeti, Killán: *op. cit.* (preneseno kod: Stipčević, Ennio: *Hrvatska glazba, povijest hrvatske glazbe do 20. stoljeća*, Zagreb: Školska knjiga, 1997., str. 47).

5. Varaždinska pjesmarica I.

Bernarda Lokner, Zagreb

Varaždinska pjesmarica rukopisna je zbirka pjesama duhovnog i svjetovnog karaktera iz 1793. godine.¹¹ Prvotno je to bila tvrdouvezana bilježnica veličine 17 x 11 cm, no zub vremena uništio je prvu koricu i prvih osam stranica pjesmarice, stoga se ne zna točna godina nastanka rukopisa niti sastavljačevo ime. Ipak, starost zbirke može se utvrditi po nekim pjesmama, osobito po pjesmi *De Bello Gallico*, koja je morala nastati između siječnja i listopada 1793. Naime, pjesma govori o francuskoj buržoaskoj revoluciji i pogubljenju kralja Luja XVI. (siječanj 1793.). S druge strane, niti jedna pjesma ne govori o smrti kraljice Marije Antoanete (16. 10. 1793.), pa se pretpostavlja da je cijeli rukopis morao biti završen do kraja 1793. godine.

Sačuvani dio pjesmarice sadrži 153 pjesme, od čega je 76 latinskih, 60 kajkavskih, 8 kajkavskoškotskavskih, 6 štokavskoikavskih slavonske provenijencije, 1 je češka (ili slovačka?), a 2 su pjesme njemačke, pisane goticom. Od tog broja notirano je 84 pjesama, ali uz mnoge tekstove stoji napomena *ad Notam*, pri čemu je navedena i pjesma na čiju se melodiju pjevao taj tekst. Što se karaktera i namjene tiče, unutar ove su pjesmarice svjetovne pjesme u manjini u odnosu na one duhovne, no upravo su svjetovne pjesme, i to na hrvatskom jeziku, područje interesa ovog rada. Originalni primjerak pjesmarice čuva se u željeznoj blagajni Gradskog muzeja u Varaždinu pod br. 1517. Imala sam priliku dobiti uvid u relativno cjelovitu fotokopiju (iz 1952. godine) iz knjižnice Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu (sign. 119.). Također, ondje sam dobila na uvid seminarski rad Irene Paulus, koja je kao studentica muzikologije akad. godine 1990./91. pisala rad na istu temu.¹² Iz tog seminara doznala sam da su se *Varaždinskom pjesmaricom* muzikolozi već bavili, primjerice Bosiljka Perić Kempf, također u sklopu seminarskog rada na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji.

Za ovu prigodu izabrala sam napjev *Napitnica*. Zanimljiv je ne samo zbog toga što mu je melodija duža od većine napjeva iz *Pjesmarice*, nego i zbog toga što

¹¹ Zvonar, Ivan: Rukopisne pjesmarice sjeverozapadne Hrvatske (*Varaždinska pjesmarica* 1.), *Kaj*, XXVI, 1983, 1, str. 21-44; isti: *Kajkavske rukopisne pjesmarice do hrvatskoga narodnog preporoda*, u: Jembrih, Alojzije (ur.), *Kajkaviana Croatica, Hrvatska kajkavska riječ*, Zagreb: Družba Braća hrvatskog zmaja – MUO, 1996., str. 285-311.

¹² Paulus, Irena: *Varaždinska pjesmarica, pjesme na hrvatskom jeziku*, seminarski rad, Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu - Odsjek za muzikologiju i glazbenu publicistiku, zimski semestar 1990./1991.

se svjetovnim sadržajem i intonacijom isticao među gomilom tužaljki i lamentacija. Transkripciju teksta donosim prema Ireni Paulus:

Ah bog bi dal,
ah bog bi dal, da ja, i mi vsi,
čez sto let budemo se mogli videti,
kaj teško more biti.
Anda ja priemljem kupicu ovu, i pustim nju dole teći,
da se bu moglo reći.
ah kaj je to?
Ah kaj je to?
Jedno prazno steklo.

Ova pjesma pripada skupini napjeva *Pjesmarice* na kajkavskom narječju. Napjev se kreće unutar opsega čiste kvinte, od g1 do d2, a počinje i završava najnižim tonom svoga opsega – g1. Često je ponavljanje tona h1, zbog čega bismo mogli reći da dio napjeva posjeduje karakteristike recitativnog stila. Unutar melodije primjećujemo sitne melizme koji nikada ne sadrže više od tri tona. Donosim transkripciju napjeva prema originalnoj koralnoj notaciji:

Ah Bog bi dal

Transkripcija: Bernarda Lokner

The musical notation is written in koral notation on five staves. Each staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The notes are represented by dots on the staff lines, with stems indicating the pitch contour. The lyrics are written below the staves, with hyphens indicating syllables that span multiple notes. The notation includes a double bar line in the fifth staff, indicating the end of the piece.

Ah___ Bog bi dal, ah___ Bog bi dal, da___ ja i mi vsi, čez sto let bu - de - mo se
mo - gli vi - de - ti, kaj___ te - ško mo - re bi - ti, ah___ Bog bi dal!
An - da ja prie - mljem ku - pi - cu o - vu, i pu - stim nju do - le te - či,
da___ se bu - de mo - glo___ re - či ah___ kaj je to?
Ah___ kaj___ je to? Je - dno pra - zno ste - klo.

Posebnost ovog napjeva jest što je prokomponiran, za razliku od većine strofnih pjesama iz zbirke. Upravo je zbog toga pri transkripciji vrlo teško odrediti ritam, a naročito mjeru. Promotivši *Napitnicu* moguće je zaključiti da je duhovno stvaralaštvo na kajkavskom jeziku s kraja u 18. stoljeću iznjedrilo zanimljive zapise kako sakralne, tako i svjetovne glazbe, raznolike u svom karakteru i inovativne u svojim osobitostima. Uputno bi stoga bilo više pažnje posvetiti zbirkama poput *Varaždinske pjesmarice I*.

6. Glazba u starim tiskovinama

Tea Kulaš, Zagreb

Četiri ovdje predstavljene crkvene tiskovine s kraja 18. i početka 19. stoljeća mogu pružiti uvid na koji način je glazba bila zabilježavana u onodobnim liturgijskim priručnicima u sjevernoj Hrvatskoj. O dalje opisanim starim tiskovinama dosad se nije pisalo.¹³

Csetiri pisme cerkvene od pokorne Dushe Isusu Spasitelju izpivane Šdopushtenjem Stareshinah

Tiskao Martin Aloysie Divald, u Osijeku: 1822.

16 stranica; 8° (18 cm)

NSK RIIE - 8° - 148

Zbirka pjesama *Csetiri pisme cerkvene od pokorne Dushe Isusu Spasitelju izpivane Šdopushte-njem Stareshinah* tiskana je u Osijeku 1822. godine i sastoji se od četiri napjeva *ad notam*. Prva "pisma" ili napjev *Te Deum Laudamus* sastoji se od 12 strofa sa 6 stihova, drugi napjev *Pismo pokorna iz latinskog: Fraudulente Munde poslavonesita, pivvase na isti glàs* od 9 strofa s 5 stihova, treći napjev *P. k' Isusu Dobroesinitelju nashem (U Glàs: Svi Jezicij zapivaite)* od 15 strofa sa 6 stihova i zadnji, četvrti napjev *Pisma k' pricsistoj Divici Marii Majki nashoj* od 14 strofa sa 6 stihova.

Kerschanszke catolichanszke navuka popevke y obilno proschenye chesz vreme szvete apostolszke missie redovnikov iz Tovarustva Jessussevoga

Tiskao Ivan Barthol Pallas, u Zagrebu: 1727.

47 stranica (nepaginirane); 16° (14 cm)

NSK RIID - 16° - 34

¹³ Mihanović-Salopek, Hrvojka: Hrvatska crkvena himnodija 19. stoljeća, Zagreb: Alfa, 2000.; Stipčević, Ennio: "Pisni duhovne": o narodnim nabožnim popijevkama 18. stoljeća, Glazba, tekst, kontekst, Zagreb: Meandar, 2006, str. 41-66.

Autor djela *Kerschanzke Catholichanzke Navuka Popevke lj Obilno proschenije chez vreme Szvete Apostolzke dveh Mesnikov iz Tovarustva Jesusovega*, kajkavskog liturgijskog priručnika ili pjesmarice je Juraj Mulih (1694.-1754.), isusovac, pisac, glazbenik i pučki prosvjetitelj. Osim na kajkavskom, pisao je i na ikavskom i čakavskom, te objavio više od 300 djela teološkog, liturgijskog, moralnog, duhovnog i pastoralnog sadržaja od kojih su najvažnija: *Posel apostolski*, *Pobožnost za vse hasnovita k. sv. Ferencu X.*, *Zrcalo pravedno*, *Hrana nebeska* i dr. Također, autor je prvog hrvatskog bontona *Regule dvorjanstva* i prve kajkavske početnice *Abeczevicze*.

Djelo *Kerschanzke Catholichanzke Navuka Popevke* tiskao je Ivan Bartolomej Pallas 1727. godine u Zagrebu. Sastoji se od 45 stranica molitvi poput *Chini vere*, *uffanya*, *y Lyubavi Bozie*, priprave za Svetu ispovijed, te popijevki za cijelu crkvenu godinu od kojih su neke: *Od Szvetoga Duha*, *Popevke od Szkradnih Chloveka*, *Od sztrasnog szuda Bosiega*, *Od pekla*, *Popevka od Szvetoga Sacramentuma pokore*, *Miserere*, *Popevka od Maike Bozie*, *Lytanie Lauretanszke od Maike Bozie*, *Messne popevke* (*Na pochetek Szvete Messe*, *Kyrie*, *Gloria*, *Evangelium*, *Credo*, *Sanctus*, *Za Podiganyem Na Otecz nazz*, *Na Agnecz Bozi*, *Na Pricheschanye*, *Na konec Messe*). Navedeni napjevi zapisani su samo u stihovima, jer je melodija narodu već bila poznata.

Osim navedenog djela, ističu se još četiri slična djela koja je Mulih namijenio narodu: štokavsko-ikavske *Bogolyubne pisme* (Trnava, 1736.), kajkavske *Duhovne peszme* (Budim, 1740.), kajkavske *Pobosne i navuchne popevke* (Zagreb, 1746.) i čakavske *Duhovne peszme* (Györ, 1750.).

Popevka pod svetum mashum

Tiskano slovima Joseffa Patzka, u Pešti: 1818.

8 stranica; 8° (19 cm)

NSK RIID - 8° - 95

Zbirka pjesama *Popevka pod svetum mashum* tiskana je u Mađarskoj, u Pešti 1818. godine slovima Joseffa Patzka. Na početku zbirke nalaze se tri psalma na latinskom jeziku: *Cantate Domino, et benedicte Nomini eius annunciate de die in diem salutare eius* (prijevod: Pjevajte Gospodinu, hvalite ime njegovo, navješćujte iz dana u dan spasenje njegovo), ps. 95; *Psalite Domino in Cithara, in Cithara, et Voce Psalmi, in tubis duetilibus, et voce tubae corneae* (prijevod: Zapjevajte Gospodinu uz citaru, uz citaru i uz zvuke harfe, uz trublje i zvuke rogova), ps. 97; *Juvenes, et Virgines: senes cum Junioribus laudent Nomen Domini; quia exaltatum est Nomen eius solius* (prijevod: Mladići i djevojke, starci s djecom zajedno: nek' svi hvale ime Gospodnje, jer jedino je njegovo ime uzvišeno), ps. 148., nakon čega slijedi niz od devet napjeva s različitim brojem strofa i jednakim brojem

stihova (devet). Prvi napjev *Na počétku Szvéte meshe (Pred tvojum Zmosnoztjum lesi...)* nalazi se na trećoj stranici i sastoji se od dvije strofe. Na četvrtoj stranici nalaze se dva napjeva *Na Diku ili Gloria* i *Na Evángélium* od 1 strofe, iza čega slijedi napjev *Na Aldúványe* od dvije strofe. Na šestoj i sedmoj stranici nalaze se tri napjeva od jedne strofe: *Na Veruványe*, *Na Szvét*, *Na Podiganye*. Posljednje dvije stranice zbirke donose dva napjeva, prvi *Na Agnec*, koji se sastoji od dvije strofe, i *Na Blágószlów* od 1 strofe. Ova zbirka, kao ni prethodna, ne sadrži notne primjere, već samo pjesme u stihovima.

Popevke pod szv. massum y pred prodechtvom za biskupiu Zagrebechku napervo dane

Tiskao Josef Karol Kotche, u Zagrebu: 1785.

24 stranice, s notama; 8° (18 cm)

NSK RIID - 8° - 62

Popevke pod szv. massum y pred prodechtvom za biskupiu Zagrebechku napervo dane jedino je od navedenih djela koje sadrži notni zapis napjeva *Padamo pred tobum vsi*. Tiskovinu je 1785. godine objavio nakladnik Josef Karol Kotche u Zagrebu. Sastoji se od 24 stranice na kojima se nalazi jedan notirani napjev *Padamo pred tobum vsi* i 9 napjeva ispisanih *ad notam*: *Na Dika*, *Na Evangelium*, *Na Veruvanye*, *Na Alduvanye*, *Na Szvét*, *Na Podiganye*, *Na Agnecz Bòsji*, *Na Blagoszlov Massnika*, *Popevka pred Prodechtvom vu dnevih Szvetechnik*. Svi napjevi imaju jednak broj stihova (osam), ali različit broj strofa (2-5). Notirani napjev silabičkog je karaktera, pisan u C ključu (C3) romboidnom koralnom notacijom na crtovlju s četiri crte. U transkripciji su izostavljena dva u izvorniku prisutna znaka za razriješilicu (1. kitica: kraj prvog reda, ispred note *a* – od grehot; kraj trećeg reda, ispred note *e* – aldujuče.), jer su to očite tiskarske greške. Lako moguće da su tiskarske greške također u drugom retku note *f e f* – čuvat nas, te u trećem retku nota *f* - speva, vjerojatnije da bi tu trebale stajati note *d c d*, te *d*. Ne možemo biti sigurni je li na tim mjestima riječ o slagarskom previdu ili ne. Čini se da zagrebački tiskar i knjižar Josip Karlo Kotsche nije imao nekog suradnika, koji se razumio u glazbu.¹⁴

¹⁴ O Kotscheu usp. Puškadija Ribkin, Tatjana: Kaptolska tiskara u Zagrebu, *Kaj*, XXVII, 1994., 6, str. 52-63.

Padamo pred Tobum vsi

Transkripcija: Tea Kulaš

Pa - da - mo___ pred___ To - bum vsi, Zmož - ni___ Bog Sa - ba - ot!

Slu - šaj vse - mo - guć ki si, Ču - vat nas___ od gre - hot.

Pri - mi vi - ke na - še glas, k Te - bi___ spe - va - ju - će,

ter ve - zda i vsa - ki čas po - glej al - du - ju - će.

Ar kak Sin Tvoj učinil
JESUS preljublenu
Predl negbi svet ostavil.
Odkupitel želni:
Priel kruh, blagoslovil
Pri večere zadne,
Zatem vino podelil
I nahrnil gladne.

Govoreći: vzmite,
To je Telo moje.
Ječte. pite, mislite
Od Ljubavi moje:
Za zveličit vas moći.
Hoću ja vumreti;
Ki to z yerum posvedoči,
V Nebo ga prijeti.

Primi ada Aldov ov
Otec Milostivni
Od nas tužnih Grešnikov!
Ar je Tvoj jedim
Sin, koj nas vse nevredne
Z kervjum je odkupil
Da včini sine vredne,
Z Tobum je pomini.

7. Den serditi iz rukopisne pjesmarice *Philomela sacra*

Daniela Perković, Zagreb

Den serditi

Philomela sacra (prepisao Juraj Lehpamer), 1796.

Rkp., 13 x 10 cm., 118 str.

NSK R 6838

Rukopisni svezak *Philomela sacra*, čije je napjeve sakupio i zapisao Juraj Lehpamer, potječe iz 1796. godine.¹⁵ Izrazito je malih dimenzija, tek 13x10 cm, i sa-

¹⁵ Šojat, Olga: Stara hrvatska kajkavska poezija, *Kaj*, 3, 1971., 12, str. 28-46; Zvonar, Ivan: Kajkavske rukopisne pjesmarice do hrvatskoga narodnog preporoda, u: Jembrih, Alojzije (ur.), *Kajkaviana Croatica, Hrvatska kajkavska riječ*, Zagreb: Družba Braća hrvatskog zmaja – MUO, 1996., str. 285-311.

drži 118 stranica. Na naslovnoj stranici rukopisnog sveska stoji sljedeći natpis: *Philomela sacra complectens Cantiones croaticas pro singulis per annum occurrentibus Festis collectas et conscriptas labore Georgii Lehpamer. Anno Domini 1796* (u prijevodu: *Slavuj svedti prilaže popevke horvatske za posebne blagdane u godini. Skupljeno i zapisano trudom Jurja Lehpamera. Ljeta gospodnjega 1796.*). Svezak sadrži pjesme i spričavanja odnosno opraštanja od pokojnika nad lijesom te se na poslijetku nalazi olovkom dopisana jedna svjetovna pjesma. Zbirka sadrži pjesme za posebne blagdane kroz godinu, a najljepše su i najviše ih je vezano uz tematiku Kristova rođenja. Također, zbirka sadrži i misaone pjesme o prolaznosti ljudskoga života. Takvi se posttridentski motivi o kratkoći ljudskoga života nalaze i u velikoj pjesmarici *Chitara octochorda*. Najvjerojatnije je većina pjesama međimurske provenijencije budući da se podudaraju sa zbornikom *Hrvatskih pučkih popijevaka iz Međimurja (crkvene)* Vinka Žganca iz 1925. godine. Sastavljač ove zbirke, Juraj Lehpamer rodom iz Samobora, djelovao je kao tajnik trgovišta Kotoribe i orguljaš, a od 1791. je župniku pomagao oko vjeronauka i sprovoda. Ti se podaci nalaze u izvještaju o obavljenoj crkvenoj vizitaciji kanonika Stjepana Kološvarija zagrebačkom biskupu Maksimilijanu Vrhovcu.

Pred sam kraj rukopisa, na stranicama 103-108, smještena su tri notirana napjeva iz mise za mrtve, koji su naslovljeni *Defunctorum pars octava (Introitus)*, str. 103-104 na latinskom, zatim *Prosa post Epistol.*, str. 105-106. na kajkavskome, te *Sanctus*, str. 106-108. na latinskom jeziku).

Druga po redu pjesma, naslovljena *Prosa post Epistol.* donosi napjev *Den serditi*, kajkavski je prijevod latinskoga himna iz 13. stoljeća *Dies irae*, pripisanoga Tommasu da Celanu. Sačuvano je više prijevodnih varijanti ovog napjeva. Lehpamerov prijevod ima 12 kitica. Notni zapis je u dva crtovlja: u gornjem je crtovlju koralni napjev u c-ključu na prvoj crti, a u donjem je crtovlju basso continuo u f-ključu. Napjev *Dies irae* nalazi se i u *Pavlinskom zborniku* iz 1644. godine, pod nazivom *Sudec serdit hoće priti* (166r), i broji 21 kiticu. Lehpamerov prijevod načinjen je prema njemačkom izvorniku, zabilježenome u *Liber usualis*. Zanimljivo je da se notni zapisi u pjesmarici *Philomela sacra* u stručnoj literaturi ne spominju.

Prosa post Epistol:

Transkripcija: Daniela Perković

Davidova reč je bila,
to pravica svedočila;
i Sibila razvestila.

Kulik trepet onda bude,
gda se mrtvi vsi probude;
da posluhnu Božje sude.

Onde hoće smert prestati,
vsa natura trepetati;
kada račun bude dati.

Sudec ada gda bu sedel,
vsa otajna bude videl;
i serdito na me gledel.

Kaj nevoljnik onda rečem,
pod obrambu kam se vtečem;
gda strah bude i pravičnem

Spomeni se Gospodine,
vu koje si došel ime;
v onom dnevnu ne zgubime.

Za krivicu salujem se,
za pogrešku sramujem se;
na pokoru ponujam se.

Magdalenu odvezal si,
razbojnika poslušal si;
i ufanje meni dal si.

Ja nevoljni zemlje pepel,
najtišemse z grehi vtepel;
prosim, dajmi konec vesel.

Den saložni i pun straha,
gdase krivec stane z praha;
ne skрати mu Jesus Raja.

Oprosti mu za tve Ime,
da vekvečni pokoj prime;
smilujmu se Sin Marije.

LITERATURA:

- Jembrih, Alojzije: Četiri znamenita Samoborca, *Kaj*, XXX, 1997., 1, str. 5-16.
- Knešaurek, Jelena: *Mihael Šilobod-Bolšić: Fundamentum cantus gregoriani seu choralis. Prijevod, transkripcija, opis i kontekst nastanka.*, Zagreb: Latina et graeca, 2000.
- Kos, Koraljka: Hrvatski jezik i glazba u razdoblju baroka, s posebnim obzirom na Pavlinski zbornik, u: Klemenčić, Ivan (ur.), *Glasbeni barok na slovenskem in evropska glasba*, Ljubljana: SAZU, 1997., str. 157-169.
- Kos, Koraljka: Napjevi Pavlinskog zbornika, u: Moguš, Milan – Županović, Lovro (ur.): *Pavlinski zbornik 1644, sv. 2: Transkripcija i komentari*, Zagreb: HAZU, 1991., str. 317-413.
- Kuhač, Franjo Ksaver: *Južno-slovenske narodne popievke*, Zagreb, 4 sv., 1878. – 1881.; Zagreb: JAZU, sv. 5, 1941.
- Mihanović-Salopek, Hrvojka: *Hrvatska crkvena himnodija 19. stoljeća*, Zagreb: Alfa, 2000.
- Moguš, Milan – Županović, Lovro (ur.): *Cithara octochorda. Zagreb 1757³. Komentari i studije*, Zagreb: HAZU, 1998.
- Moguš, Milan – Županović, Lovro (ur.): *Pavlinski zbornik 1644, I: Faksimilni pretisak; 2: Transkripcija i komentari*, Zagreb: HAZU, 1991.
- Paulus, Irena: *Varaždinska pjesmarica, pjesme na hrvatskom jeziku*, seminarski rad, Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu – Odsjek za muzikologiju i glazbenu publicistiku, zimski semestar 1990./1991.
- Puškadija Ribkin, Tatjana: Kaptolska tiskata u Zagrebu, *Kaj*, XXVII, 1994., 6, str. 52-63.
- Stipčević, Ennio: *Hrvatska glazba, povijest hrvatske glazbe do 20. stoljeća*, Zagreb: Školska knjiga, 1997.
- Stipčević, Ennio: „Pisni duhovne“: o narodnim nabožnim popijevkama 18. stoljeća, *Glazba, tekst, kontekst*, Zagreb: Meandar, 2006., str. 41-66.
- Szigeti, Killán: 'Mehrsimmige Gesänge aus dem 15. Jahrhundert im Antiphonale des Oswald Thus', *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, IV, 1964., str. 107-117.
- Šaban, Ladislav: Misna popijevka carice Marije Terezije za vojnike u Hrvatskoj iz 1753. godine, *Sveta Cecilija*, LII, 1982., 1, str. 56-58.
- Šojat, Olga: Stara hrvatska kajkavska poezija, *Kaj*, 3, 1971., 12, str. 28-46.
- Špralja, Izak: *Cithara octochorda, glazbeni zbornik zagrebačke crkve u 18. stoljeću (Beč 1701. i 1723.; Zagreb 1757.)*, s posebnim osvrtom na glazbene oblike pokazatelje glazbenih razdoblja, Zagreb: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 1998.
- Zvonar, Ivan: Rukopisne pjesmarice sjeverozapadne Hrvatske (Varaždinska pjesmarica 1.), *Kaj*, XXVI, 1983., 1, str. 21-44.

SOME FACTS ON EARLY KAJKAVIAN MUSICAL HERITAGE

By: Bernarda Lokner - Tea Kulaš - Vedran Lesar - Julija Novosel - Daniela Perković,
Zagreb

Summary

Seven chapters provide insight into the less known or unnoticed to date music notations of early Kajkavian musical heritage. As a specific historiographical introduction into the problem area, at the beginning there are excerpts from two studies of the musical Kajkavian-based heritage by Franjo Ksaver Kuhač and Ladislav Šaban that had been pioneer studies in their time. The five chapters to follow are seminar papers by musicology students at the Muzička akademija (Music Academy) in Zagreb. Starting from the transcription and analysis of individual manuscripts and printed matter such as the textbook "Fundamentum cantus gregoriani" (1760) by Mihalj Šilobod Bolšić, "Antifonarij MR 10" by the Zagrebian Bishop Oswald Thuz (end of 15th century), "Varaždinska pjesmarica I" (end of 18th century), the prayer-book "Popevke pod szv. Massum" (1785) and the song-book "Philomela sacra" (1796) by Juraj Lehpamer, it is pointed out that the listed music notations rise above being of mere musicological interest. These less known sources add to the knowledge about various aspects of the Kajkavian region's early culture.

Key words: early music (15th - 18th century.); Kajkavian and Latin languages; manuscripts, printed matter